

8.83x36.31	1	8	עמוד	8	1	01/01/2015	הארץ - כותרת	45861655-0
המכללה האקדמית כנרת - 13300								

לצד התרומה לשימור הטבע מחקר: שילוב התושבים בהכרזה על מרחב ביוספרי משפר את איכות חייהם

רועה צאן ביערות הכרמל, אתמול צילום: רמי שלוש

בשנת 2010, כשגילו שהגישה שמנעה מהתושבים להשתמש באדמות שלהם היה שגויה. לע" דרי העזים, לדוגמה, לא אפשרו לרעות בצורה חופשית מחשש שיפגעו ביער, עד שאחרי השריפה התברר שאם היו נותנים להם לרעות שם הם היו מצמצמים את הנזקים אם היו אוכלים חלק מהצמחייה. "רועים סיפרו לי שאנשי רשות הטבע והגנים היו מבריחים את העדרים ועכשיו הם מעודדים אותם להיכנס", אומר עיד, "זו דוגמה לאופן שבו ניכור התושבים גורם לנזק".

בשמורה הביוספרית הכרמל לא שולבו התושבים, ולטענת עורך המחקר הדבר גרם נזק

לדעתו של עיד, גם הכחיה רה בסוגי העצים שניטעו בכרמל התבררה כשגויה. "לא הביאו את העצים שתושבי הכרמל השתמשו בהם זה דורי דורות: זית, חרוב וע" צי פרי מקומיים", הסביר, "התור שבים טוענים שבגלל שלא משתפים אותם הם נפגעים כלכלית. גם בעניין האדמות. הגישה של המדינה היתה לסגור את שני הכפרים, דליית אל-כרמל ועוספייה, ולא לתת להם אפשרות להתפתח. תור שבי הכפרים חיו בתחושה שנטשו אותם למען שימור היער, ושהעצים יותר חשובים מהם. זו דוגמה לסיבה שבגללה אנשים מתרחקים מהמור רשת שלהם ומהטבע. המלים 'מרחב ביוספרי' הן איום מבחינתם".

מרשות הטבע והגנים נמסר בתגובה: "צוות היגוי רחב נפגש בחודש ספטמבר להנעת התהליך, וכלל את ראשי המועצות דליה, עוספייה, חוף כרמל וראש העיר חיפה, נציגי רשות הטבע והגנים, המשרד להגנת הסביבה ועוד. בתום הישיבה הוחלט להקים צוות היגוי מצומצם כדי שניתן יהיה להתקדם אופרטיבית. במסגרת התהליך יופעלו, בין היתר, בשנת הלימודים הבאה תוכניות לחינוך הפורמלי והבלתי פורמלי באותם יישובים של המרחב הביוספרי וגם תוכנית חשיפה לקהל הרחב כולל שילוב של האוכלוסייה המקומית".

עיד מציג את רמות מנשה כדוגמה מוצלחת לאיזון בין האדם לטבע, ונראה שגם ההכרזה עליה כאתר מורשת תרמה לכוח ההשפעה של התושבים במקום.

נעה שפיגל

שיתוף הקהילה במרחבים שהוכרו כאתרי שימור מורשת של אונסק"ו משפר את חיי התושבים ואת שימור הטבע – כך ע" לך ממחקר חדש. מחקרו של ראמו עיד, דוקטורנט במחלקה לאנתרופולוגיה באוניברסיטת ברן, התמקד בתהליכים חברתיים באתרים המוגנים על ידי אונסק"ו, בהם שמורת ביוספריות – אזורים שהתושבים בהם נחשבים כחלק מהמערב רכת האקולוגית ומצליחים לשמור על איזון בין האדם לטבע.

בישראל יש שתי שמורות ביוספריות שהוכרו על ידי אונסק"ו, בכרמל וברמות מנשה. שמורה נוספת בשפלת יהודה נמצאת בתהליכי הכרה. "הרעיון של המרחב הביוספרי התחיל בשנות ה-70, במטרה ליצור מנגנון בינלאומי לשמירה על הטבע", מספר עיד, "אחר כך ראו בשמורות רבות באפריקה ובאמריקה הדרומית שמירה על הטבע בלבד, ללא שיתוף התושבים, מביאה לתוצאה הפוכה כי התושבים מרגישים נזכר כלפי הטבע והסביבה". לדבריו, מאז שנות ה-90 השתנתה הגישה "מערכים את התושבים המקומיים בניהול ובסביבה, משום שהם מכירים את הטבע באופן אינטימי יותר מאשר פקידים ממשלתיים".

בעוד שבמרחב הביוספרי של רמות מנשה התהליך התנהל בצורה מחושבת וקדמו לו מפגשים, סדנאות והתייעצויות עם הציבור טרם קבלת ההכרה של אונסק"ו, בשמורה הביוספרית בכרמל הציבור לא היה שותף ולדברי עיד ניתן לראות את תוצאות הדבר בשטח. "הכרמל הוכרו כמרחב ביוספרי באמצע שנות ה-90, בהובלת רשות שמורות הטבע וקק"ל" מספר עיד. "מבחינה סטטוטורית הם מנהלים את הכרמל והם אלה שהסכימו לתהליך. היו התייעצויות קטנות אבל לא תהליך ארוך טווח עם הכפרים הדרוזיים, ומאז נוהל הכרמל כשמורת טבע לפי דגם הישן ולא כמרחב ביוספרי".

עיד הציג את מחקרו בכנס "סלע קיומנו" של המכללה האקדמית כנרת שנערך ביום שלישי ובדק את ההשלכות וההיבטים התקשורתיים והפוליטיים של הארכיאולוגיה. לדבריו, בישראל שניו הגישה החל לאחר השריפה הגדולה שפרצה בכרמל